

sıku'n-nizâm fi Müsnedi'l-İmâm adlı çalışmasıdır (Leknev 1309, 1316). Ebû Hanîfe'nin müsnedleri *Müsnedü'l-İmâm Ebî Hanîfe* adıyla pek çok defa yayımlanmıştır (Hindistan 1300; İstanbul 1309; Lahor 1312; Leknev 1318; Kahire 1327; Berlin 1929 [nşr. Saffet es-Sekkâ], Halep 1382/1962; Beyrut 1985). Muhammed Emin el-Urkez, *Mesânîdü İmâm Ebî Hanîfe ve 'adedü merviyâtihî mine'l-merfû'ât ve'l-âşâr* adıyla bir eser kaleme almıştır (Karachi 1398/1978).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Müeyyed Muhammed b. Mahmûd el-Hârizmî, *Câmi'u'l-Mesânîd*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), I, 2-6; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 973; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIX, 592; XX, 561; Ali el-Kârî, *Şerhu Müsnedi Ebî Hanîfe*, Beyrut 1405/1985, s. 5-6; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1680; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 663; Abdülvehhâb Abdülâtîf, *el-Muhtaşar fi 'ilmi ricâli'l-eser*, Kahire 1371/1952, s. 91-93; Sezgin, *GAS*, I, 415-416; Abdülvehhâb İbrâhîm Ebû Süleyman, *Kitâbetü'l-baḥşî'l-ilmî*, Cidde 1403/1983, s. 235-236; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 9-10; M. Abdürreşîd en-Nu'mânî, *Mekânetü'l-İmâm Ebû Hanîfe fi'l-hadîş* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1416/1996, s. 16; a.mlf., "Kitâbü'l-âşâr Mukaddimesi" (trc. Mehmet Özşenel), *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1, Adapazarı 1996, s. 236; Vecdi Akyüz, *Dört Mezhap İmamı*, İstanbul 1996, s. 51-55; İbrahim Bayraktar, *Hadis Kaynakları Üzerine Araştırmalar*, Erzurum 2001, s. 61-77; Necm Abdurrahman Halef, *İstidrâkât 'alâ Târîhi't-türâşî'l-'Arabî*, Cidde 1422, IV, 51-56; Mehmet Özşenel, "Hadislerin Tasnifinde Ebû Hanîfe'nin Rolü", *İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe ve Düşünce Sistemi: Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri* (nşr. İbrahim Hatiboğlu), Bursa 2005, I, 353-359; Ahmet Ünsal, "İmâm Ebû Hanîfe Hakkında Yazılmış Eserler Bibliyografyası", *İslâmî Araştırmalar*, XV/1-2 Ankara, 2002, s. 334; Halim Sâbit Şibay, "Ebû Hanîfe", *İA*, IV, 20-28; M. Yaşar Kandemir, "İbn Mende, Ebû Abdullah", *DİA*, XX, 178.

İBRAHİM HATİBOĞLU

el-MÜSNED

(المسند)

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî
(ö. 204/819)

tarafından tasnif edilen
ve müsned türünün
ilk örneği kabul edilen eser.

Sahâbî râvilerinin adlarına göre tasnif edilen eseri bizzat Tayâlisî değil onu imlâ meclislerinde dinleyen talebesi Yûnus b. Habîb tasnif etmiş, Yûnus b. Habîb'in talebesi Ebû Mes'ûd er-Râzî'nin bunu hocası adına tasnif ettiği de söylenmiştir (Zehebî, IX, 382). Eserin nüshalarının baş tarafında onların müellife nisbetini gösteren senedler bulunmaktadır. *el-Müsned*, aşe-

re-i mübeşşerenin rivayet ettiği hadislerle başlamakta olup 281 (veya 285) sahâbînin (*Müsned*, neşredenin girişi, I, 53; Speight, LXIII/4 [1973], s. 249; A. J. Wensinck'in dediği gibi 600 sahâbînin değil [bk. bibl.]) 2890 rivayetini ihtiva etmekteyse de (eserin noksan olan ilk baskısındaki hadis sayısı 2767'dir) müellifin burada yer almayan daha pek çok rivayeti vardır. Müsned türünün en geniş çalışması olan Ahmed b. Hanbel'in kitabında rivayetleri bulunmayan bazı sahâbîlerin rivayetlerini de ihtiva eden eserde İbn Hanbel'in çalışmasına göre mükerrer rivayet sayısı daha azdır. *el-Müsned*'deki rivayetlerin bir kısmı Tahâvî, Taberânî, İbn Adî ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin, ayrıca muhtemelen tamamı veya büyük çoğunluğu Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin ve daha başka muhaddislerin çalışmalarında da yer almaktadır.

Ahmed b. Abdurrahman es-Sââtî, Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde yaptığı gibi bu eseri de senedlerini muhafaza ederek "tevhid, iman ve İslâm, kader, ilim, tahâret, salât, zekât, sıyâm, ezkâr, tıp, fezâilü'l-Kur'ân, tergib, sabr, terhib, tevbe, tarih, sîret, menâkıbû's-sahâbe, hilâfet ve imâret, kıyâmû's-sâa" gibi başlıklar altında tasnif etmiştir. Bu çalışmada *el-Müsned*'in hatalı olduğu belirtilen Haydarâbâd Dâiretü'l-maârifî'n-Nizâmîyye neşrini esas aldığı için birçok yanlış da naklettiği belirtilen Sââtî (*Müsned*, neşredenin girişi, I, 57) eserine *Minḥatü'l-ma'bûd fi tertibi Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvûd* (I-II, Kahire 1372-1373/1952-1953; I-II, Beyrut 1400), gerekli gördüğü yerlere koyduğu notlarına da *et-Ta'likü'l-mahmûd* adını vermiş, ayrıca *el-Müsned*'in bu baskısında yer almayan sekiz müsnedi Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inden naklederek bunların eksiklerini telâfi yoluna gitmiştir. *el-Müsned*'i Ebû İmrân İnâyetullah Eserî Gucerâtî de *en-Nürü't-Tarablusî fi tebvîbi Müsnedi Ebî Dâvûd et-Tayâlisî* adıyla konularına göre düzenlemiş (Gucerât 1977), Ebû Ahmed Muhammed Dilpezir kitabı Urduca'ya çevirmiştir (Karaçi 1991).

el-Müsned'deki rivayetlerin *Kütüb-i Sitte*'ye olan zevâidi Ahmed b. Ebû Bekir el-Bûsîrî'nin *İthâfû'l-hıyere bi-zevâ'idü'l-mesânidi'l-aşere*'sinde (*DİA*, VI, 468), *Kütüb-i Sitte* ile Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'ine olan zevâidi de İbn Hacer el-Askalânî'nin *el-Meṭâlibü'l-âliye bi-zevâ'idü'l-mesânidi's-semâniye* adlı eserinde (*a.g.e.*, XIX, 521) bulunmaktadır. Ahmed b. Ebû Bekir el-Bûsîrî *Etrâfü'l-mesânî-*

di'l-aşere'sinde (*a.g.e.*, XI, 499) *el-Müsned*'in "etrâf"ına da yer vermiş, bilinmeyen bir müellif eserdeki üç râvili rivayetleri (sülâsiyyât) dört cüz halinde bir araya getirmiştir. Sülâsiyyâtın Rabat el-Hizâne-tü'l-âmme'den alınan mikrofilmli Riyad Câmîatü İmâm Muhammed b. Suûd Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mahtûtât, nr. 6438 F).

el-Müsned, Patna Hudâbahş Kütüphanesi'ndeki eski bir nüshası ile Haydarâbâd Âsafîyye Kütüphanesi'nde mevcut oldukça yeni bir nüshasına dayanılarak Haydarâbâd Dâiretü'l-maârifî'n-Nizâmîyye tarafından yayımlanmış olmakla beraber (1321, Beyrut 1406/1985 [eserin 2. baskısında Velîd Râşid el-Cebblâvî hadislerin alfabetik bir fihristini yapmıştır; Ebû Abdullah Sa'd el-Müz'il de *Tertibü etrâfi eḥâdisi Müsnedi't-Tayâlisî* adıyla bir fihrist hazırlamıştır, Küveyt 1407]) her iki nüshada da sekiz sahâbînin müsnedi yer almaktadır. *el-Müsned*, Riyad Câmîatü İmâm Muhammed b. Suûd'da (Küllîyyetü usûli'd-dîn) öğrenciler tarafından bölümler halinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, bunlardan Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî, eserin sözü edilen nüshaları yanında Bağdat Evkaf ve İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanelerindeki nüshalarından da yararlanarak güvenilir bir neşrini gerçekleştirmiş (I-IV, 1419-1420/1999), bu arada hadislerin sağlamlık derecesini belirtmiş, bu hadislerin ilk dönem hadis kaynaklarındaki yerlerini de göstermiştir. *Miftâhu künûzi's-sünne*'ye esas teşkil eden hadis kitaplarından biri olan *el-Müsned* üzerinde R. Marston Speight, *The Musnad of al-Tayâlisî; A Study of Islamic Hadith aley-hisselâm Oral Literature* (Hartford 1970) adlı bir doktora çalışması yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tayâlisî, *Müsned* (nşr. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî), Cize 1419-20/1999, I-IV; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 52-60; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IX, 382; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1679; Ahmed b. Abdurrahman es-Sââtî, *Minḥatü'l-ma'bûd fi tertibi Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvûd*, Kahire 1372-73, I-II; M. Zubayr Siddiqî, *Hadis Edebiyatı Tarihi* (trc. Yusuf Ziya Kavakcı), İstanbul 1966, s. 79-81; Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan b. Selmân - Ebû Huzeyfe Râid b. Sabrî, *Mu'cemü'l-muşannefâti'l-vâride fi Fetḥi'l-bârî*, Riyad 1412/1991, s. 369-370; R. M. Speight, "Attitudes Toward Christians as Revealed in the Musnad of al-Tayâlisî", *MW*, LXIII/4 (1973), s. 249; A. J. Wensinck, "Tayâlisî", *İA*, XII/1, s. 68; G. H. A. Juynbool, "al-Tayâlisî", *El²* (Fr.), X, 427; İsmail L. Çakan, "Bûsîrî, Ahmed b. Ebû Bekir", *DİA*, VI, 648; M. Yaşar Kandemir, "Etrâf", *a.e.*, XI, 499; a.mlf., "İbn Hacer el-Askalânî", *a.e.*, XIX, 521.

M. YAŞAR KANDEMİR